

C.S.O KONSER SALONU YARIŞMASI ARDINDAN

C. S. O. Konser Salonu ve Koro Çalışma Binalarının mimari projesi, 9 Ekim 1992 günü sonuçlanan bir ulusal yarışma ile elde edildi. Yarışma için 119 adet şartname alındı ve 46 proje yarışmaya katıldı. T.C. Cumhurbaşkanlığı adına Başkent'te inşa edilecek Konser Salonu binası, mimari projelerinin hangi yöntemle elde edileceği tartışmalarından yola çıkarak, Türkiye'nin kültürel kimliğinin mimari yoluyla nasıl yansıtılacağına varan ve çeşitli boyutlarıyla basına da yansıyan çok uzun bir süreçte gündemde kaldı. 246 sayılı MİMARLIK'ta öyküsü geniş bir dosya halinde yer alan Konser Salonu Yarışması'nın kollogyumu, 4 Kasım 1992 günü Arkara A.K.M'nde Bayındırlık ve İskan Bakanı Onur Kumbaracıbaşı, Kültür Bakanı Fikri Sağlar ve Mimarlar Odası'na yarışma konusunda "ilk desteği" veren Bayındırlık ve İskan eski Bakanı Hüsamettin Örüç'ün katılımlarıyla gerçekleşti. Bu bölümde Abdi Güzer'in kollogyum üzerine bir değerlendirmesi ve Alev Erkmen'in derlediği jüri tutanakları ve mimari raporlarla, ödül grubu projelerini sizlere tanıtmak istiyoruz.

MİMARLIKTA PLURALISM ÜZERİNE

C. Abdi GÜZER Y. Mimar, ODTÜ Öğr. Gör.

Ulusal yarışmalarda son yıllarda belirgin bir tutum değişikliği gözleniyor. İlk bakışta "uluslararası çağdaş mimarlık tutumlarına yaklaşma", "serbestleşme" ya da başta Türkiye'de "Bayındırlık" anlayışı olarak nitelenen anlayış olmak üzere, "her türlü mimarlık ortodoksisini kırma" ya yönelmiş gibi görünen bu tutum C.S.O. Konser Salonu kollogyumunun ağırlıklı tartışma platformunu oluşturdu.

Böyle bir tartışmanın bu yarışma özelinde, ağırlıklı olarak ve paylaşılarak gündeme gelmesi belki de yarışma çerçevesinin böylesi bir anlayışı özellikle barındırıyor, hatta hazırlıyor olmasıydı. Ağırlıklı olarak beklenenin, kentsel işaret değeri olan bir yapı olması, ya da yapısal özgünlük ve kimlik arayışının doğrudan bir program beklentisi olması gibi...

Nitekim yarışma sonunda yarışmacıların genellikle programın bu yanını mimari dil, kimlik ve işaret arayışını "baskın" bir biçimde ele aldıkları gözleniyor. Burada vurgulanması gereken bir saptama, alanın içinde yer aldığı fiziksel ve kentsel çerçevenin çok girdili ve karmaşık yapısının özellikle yapı dili, ölçek ve yönlenme açısından ek bir belirsizlik barındırıyor olmasıydı. Bu belirsizlik ya da çeşitlilik bazı yarışmacılara ek bir serbestlik çerçevesi olarak yansırken, bazı yarışmacılar da yapı ölçeğinin yanı sıra kentsel ölçekte referans oluşturacak ek mimari arayışlar için zemin buldular.

Bir anlamda yapılaşma alanının belirsizliği ya da karmaşıklığı ile son dönemde desteklenen "serbestlik" kavramı biraraya geldiğinde, çözüm önerileri adeta sınır tanımayan bir çeşitleme için zemin bulmuş oldu.

Bu çeşitliliğin bir sonucu olarak da oldukça geniş bir değerlendirme çerçevesini bir "ön kabul" olarak sahiplenen jüri, ortak bir değer ağırlığını aramak yerine bu çeşitliliği yansıtacak bir ödül ve mansiyon grubuna yönelmiş...

Kollogyum sırasında da jüri üyeleri ağırlıklı olarak jürinin ne kadar "önyargısız", "liberal", ve "hemen herşeye açık olduğunu" vurguladılar.

Burada altını çizerek tartışmak istediğim nokta, kollogyum sırasında da değindiğim, serbestlikle ilkesizlik arasındaki çizginin inceliği, özellikle (son dönem mimarlık tartışmalarının ağırlıklı teması olan) modernizm sonrasında sınır tanımayan bir çeşitlenmeye giden mimarlık tutumlarının hemen hepsinin bir "zenginlik" kavramı çerçevesinde, *mimarlığa gelen taze kan* gibi algılanmasının erken verilmiş ve yüzeysel bir yargı olduğu...

Resmi yapıların ve bir anlamda prestij yapılarının çoğunun niteliklerini hala belirlemekte olan "Bayındırlığın" üçüncü dünyalı olma kompleksi içinde, bir yerde kendi "know-how" sınırlarını zorlamak yerine, yapı yapma tutumlarını o sınırlar içine çekme eğilimi tabi ki bütün mimarların karşı çıkması gereken bir tutum; ve bu doğrultuda, iplerin gevşetilmesi yo-

lunda atılacak her adım tabi ki desteklenmeli. Ancak yapı detaylarını önceden belirleyen, malzeme ve yapısal sisteme önceden sınırlama getiren bir anlayışın gevşetilmesi ile yapı yapma tutumları için çok farklı çerçevelerde varolabilecek ilkelerin yok edilmesi, birbirlerinden dikkatle ayrılması gereken şeyler.

Mimarlık ortamındaki serbestlik anlayışı giderek çekiçi gelebilecek, tüm anlamsal zenginliğini yüzey ve kütle oyunlarına indirgemiş ve böylece bir pazar değeri kazanan yapıları, mimarının asal bazı unsurlarını dışlamasına rağmen kabullenebilir kılan bir meşruiyet zeminine dönüşmeye başlıyor.

Bu noktada jürinin adeta değerlendirme çerçevesi gibi ortaya koyduğu "serbestlik" anlayışının aslında yukarıda bahsedilen anlamda bir meşruiyet zemini oluşturmanın çok ötesine geçemediğini gözliyoruz.

Bu durumun en önemli yansımalarından biri de birinci ödüle oy çokluğu ile seçilen Semra-Özcan Uygur önerisine bir alternatifinin gösterilmeyişi... (en azından ödül grubu içinde). Ödül ve mansiyon grubu ilkesel bir çekişmenin son noktasını simgelemekten çok, bir mozaik içinde çeşitlenen önerilerin üç noktada farklılaşan örnekleri biraraya topluyor. Birinci önerinin proje bazındaki başarısı kollogyum genelinde paylaşılan bir düşüncesi, dolayısıyla de jüri seçiminin isabetliliği gibi ortaya konduysa da; jürinin özellikle birinci proje için öngördüğü bir dizi öneri, jürinin projeyi değerlendirmesine yönelik bir dizi sorgulamayı ve bir iç tutarlılık sorununu beraberinde getiriyor.

Örneğin projenin en özgün yanı olarak öne çıkan, *yapının çökük bir hacim için ele alınarak kendi fiziksel ve çevresel çerçevesini yaratıyor olması, çok girdilli çevresel çerçevede referans tercihleri güçlüğüne girmek yerine kendi referans sistemini arıyor olması, jürinin "yapının yükseltilmesi" önerisi ile görmezlikten geliniyor ve bu baskın özgünlük adeta bir seçim kriteri olmaktan çıkıyordu.*

Gene böyle bir alt çerçeve içinde yalnızca fuaye mekanı ile kentsel işaret değeri arama yeterliliğine ulaşan yapı, geride kalan hemen herşey için tüm biçimsellik kaygılarından uzak, daha işlevsel niteliklere yönelik olarak varolabilmek üzere bir altyapı hazırlıyordu. Oysa biçimleşerek kendilerini bir kez daha belli etmek isteyen salonlar bir üst ölçekte kazandıkları bu "herşeyden bağımsız" varolabilme özgünlüğünü kullanıyor, biçimin getirdiği bazı sıkıntıları göze alıyordu.

Burada, kollogyumdaki gene ağırlıklı olarak değinilen "salonlar" sorununu bir kez daha ele almakta yarar var. Projenin "akustik bağımlılığı"nın sınırları hemen tüm süreç boyunca belirsiz kaldı.

Bir yandan yapının kurgusunun akustik gereklerin baskınlığı içinde şekillenmesi gereği ortaya konurken, öte yandan "gelişmiş teknoloji" ve "uzmanlık" kabulleri içinde akustiğin ilerki ölçek aşamalarında çözülebilir bir unsur olarak "şimdilik" ikincil bir proje girdisi olarak kabul edilebilirliği, iki uç nokta olarak hep var oldu.

Yarışmacıların önemli bir bölümünün "akustik" konusunda ciddi bir araştırmayı gerçekleştirdiğini gözlediğimiz yarışmada bu girdinin "ne baskınlıkta" bir değerlendirme çerçevesini oluşturduğu hala belirsiz.

Aslında ilk bakışta daha "teknik" bir tartışma düzeyi gibi algılanarak asal değerlendirmenin dışında/yanında gibi görünen bu işlev-yapı ilişkisinin oluşturduğu değerlendirme zemini, günümüz mimarlık tartışmasının ta kendisi.

Bilindiği gibi Bernard Tschumi'nin zaman zaman Fransız düşünür J. Derrida'nın felsefesi ile de özdeşleştirilerek tartışılan ve bugün oldukça geniş bir popülerlik kazanan alternatif mimarlık anlayışı, bir anlamda yapının ana kurgusu ile işlevin ayırımına giderek "işlevsiz yapılar" ya da "yapının kendisinin işlev olarak var olması" gibi alt tartışmaları getiriyor. (1) Modern mimarlıkta yapının işlevi takip etmesi ya da işlevin yapıya yansımaları gibi işlev-yapı ilişkilerine dayalı anlam tanımlarından çok farklı bir çerçeve oluşturan böyle bir anlayış, doğal olarak mimaride yeni olanakların ve yeni bir "dil" in zemini hazırlıyor. İşte bu bağlamda yeniden sorgulaması gereken, yapı biçimi-işlev ilişkisi giderek yüzyılların dinamizmi içinde belki de en az değişerek var olan ve gerçek anlamı ile klasik olarak sıfatlanmayı hak eden müziğe kadar uzanabiliyor mu? Türkiye'deki bu yarışma, henüz bu anlayışın çıkış odaklarında bile cüret edilemeyen "uç noktada" bir işlevin bu tartışma içinde sınanmasına zemin hazırlıyordu?

Şüphesiz böyle bir yarışmadan, bu abartılı tartışma çerçevesini, hele birinci gelen projenin derinden derine taşıdığı rasyonelleğe rağmen çıkartmak olası değil. Ancak yukarıdaki tartışma ile altı çizilmesi gereken salt bir ön-kabul gibi yüzeyselleşerek varolan bir tartışmanın aslında başka alt ve üst çerçevelere doğurgan olduğu ve ancak bu çerçeveler içinde tartışmanın mimari bir platforma taşınabileceğini göstermek.

Burada birçok kişinin dikkatini çekmeyen ama özellikle yukarıdaki tartışmaya yönelik olarak üzerinde durulması gereken proje önerilerinden biri de (2).

Merih Karaaslan - Müşit Günday - Şükrü Kocagöz önerisi. Bu yarışmada yüceltilen eklektik mimarlık dilinin, biçimsel serbestliğin adeta bir jargon olarak ulusal yarışmalara yerleşmesinde öncülük eden Merih Karaaslan'ın bu yarışma özelinde adeta yapıyı ikinci planda bırakacak kadar yalın bir tutum sergilemiş olması oldukça ilginç. Sanırım bu tercih, arkasında bahsi geçen "serbestlikte sınır arama" tartışmasını barındırıyor.

Bu sorgulama aslında hiçte bu jüriye özgü olmayan aksine çok güncel bir "değerlendirme zemini kayganlığı" sorununu gündeme getiriyor. İlk bakışta oldukça, çekici gelen "serbestlik", "çok seslilik", çeşitlilik ilkeleri giderek mimarlığı değerlendirme zemini dışında bırakan, sadece media'nın kontrolü ile yücelmiş popülüst değerleri ön plana çıkartıyor. Burada sorulması gereken soru şu: Bu değerelerin yüzeyselliğine, geçiciliğine ve anlıksallığına rağmen mimarlığı kalıcı kılabilmek olası mı?

Pop ve kalıcı mimarlığı kesin bir çizgi ile ayıran Mark Fisher'a göre popüler kültürü değer çerçevesi olarak kullanılan yapılar, ancak doğrudan mimari bir deyeri olmayan "pazar değeri" ile var olabiliyorlar (3).

O zaman anlıksal beğeni, güncel geçicilikle eklektik bir seçim çerçevesi, değerlendirme çerçevesinin kendisini oluşturuyor. Nitekim bu yarışmada da ödül ve mansiyon grubuna yükseltilecek projelere bakıldığında şüphesiz kendi içlerinde belirli mimari kaliteler ve alt değer çerçeveleri barındıran bu projeler, jürinin ortaya koyuş biçimi ile ortak bir değer kademesinden çok, farklılık ve çeşitlilikleri ile bir üst grup oluşturuyorlar.

Bunun üç örneklerinden biri de ikinci ödüle seçilen Cem Açıklık önerisi. Bir protokol yapısını Ankara'nın en önemli (protokol) aksından kopararak (ona sırtını çevirerek) çözme cesaretini gösteren bu öneri böylelikle hem özgünlük hem de kendi bağımsız değerlendirme çerçevesini kazanıyor gibi görünüyor. Oysa yapının geriye çekilmesi ile bulvar yönünde kazanılan büyük alanın kentsel bir mekana dönüşümüne adeta "belirsiz" ve terk edilmiş bir alan olarak bırakılması, böylelikle bir anlamda kendi ana fikrine ihanet eder durumda olması, bizi jürinin başka bir çerçeveyi, örneğin oldukça özgün olarak konan yapı dili arayışına yönelik bir çerçeveyi kullandığı düşüncesine götürüyor. Gene de bu tür birbirinden bağımsız ve bir anlamda "anlıksal" değer çerçeveleri, yarışma genelinde dil sınırlarını da kap-

sayan ama aynı zamanda bunları aşabilen daha genel bir çerçevenin ucunu açık bırakıyor.

Özetle biraz da içinde olduğumuz toplumsal durumun kaçınılmaz bir çıktısı olarak zemin bulan ve ilk bakışta serbestlik ve çeşitlilik sloganları ile çekicilik kazanan "anlıksal" değerlendirme zemini "pop" değerlerin etkisinde şekillenen bir kabuk, yüzey oyununa indirgemiş bir dil olarak ele alıyıp ve giderek mimarlığın kazandığı "geçicilik" tanımını içinde kendisini dışlaması riskini barındırıyor.

(1) Tschumi, B. "The Architecture of the Event" AD, Jan-Feb, s.25

AD, July-August 1992, s.81

(2) Projenin zarfı "açılabilir" olmadığı için ilgili yorum proje müelliflerinin izniyle yapılmaktadır.

(3) Fisher, M. "Some thoughts on Pop and Permanent Architecture"

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ CSO KONSER SALONU VE KORO BİNALARI MİMARİ YARIŞMASI

YARIŞMA SÜRESİ :

MAYIS 1992 - EYLÜL 1992

ASLI JÜRİ ÜYELERİ:

ORHAN DİNÇ (Y. MÜH. MİMAR),
Doç. TİMUR ERKMAN (Y. MÜH. MİMAR),
NEJAT ERSİN (Y. MİMAR),
DOĞAN TEKELİ (Y. MÜH. MİMAR),
ALİ TERZİBAŞIOĞLU (Y. İNŞAAT MÜH.),
İLHAMİ URAL (Y. MÜH. MİMAR),

DANIŞMAN JÜRİ ÜYELERİ:

ERTAN ALTABAN, GÜRER AYKAL,
SUNA KAN, YAŞAR DORUK, GÜLAY ANDAÇ,
Dr. ERHAN KARAESMEN,
Doç. Dr. MEHMET ÇALIŞKAN,
Doç. Dr. RACİ BADEMLİ, H. HÜSEYİN AKBULUT

ÖDÜLLER:

1. ÖDÜL: NET 200.000.000 TL.
2. ÖDÜL: NET 150.000.000 TL.
3. ÖDÜL: NET 100.000.000 TL.

5 ADET MANSİYON:(5x NET) 60.000.000 TL.

SONUÇLARIN AÇIKLANMASI: 9 EKİM 1992

DEĞERLENDİRMEYİ YÖNLENDİREN KONU BAŞLIKLARI:

- 1- Konu'nun ele alınışı ve önerilen yapı veya yapıların kimliği, kente ve yakın çevresine katkısı, mimari niteliği, temsil niteliği, Ankara'nın prestij aksı üzerindeki yeri dolayısıyla yakın çevresindeki yapılar arasında bu yeni yapının etkisinin nasıl olacağı, Anıtkabir, Adliye Sarayı, Nervi Köprüsü, Gençlik Parkı ve Ankara Kalesi yönlerinden aygılanması;
- 2- Yapıya, yaya ve vasıta ulaşımının başarısı, prestij aksı olan Atatürk Bulvarı ile olan ilişkisi, açık ve kapalı otoparkların yeri, düzeni ve işleyişleri;
- 3- Yapıya girişten itibaren izleyicilerin salona ulaşınca kadar göreceği mekansal düzenlemeler;
- 4- Salonun iç düzenlemesi, izleyicilerin görsel ve işitsel olanakları (akustik nitelikleri), orkestra, koro yerleri ve iç ulaşımındaki başarılar, özetle konser salonundaki iç yaşamın niteliği;
- 5- Servis alanları;
- 6- Koro çalışma binalarının, arsa ve kompozisyon içindeki yeri ve kendi iç düzeni;
- 7- Yapıların arsa içindeki konumlarında, mevcut metro ve dere hattına göre yerleşimleri;
- 8- Ekonomik yaklaşımlar;
- 9- Güvenlik ve işletme sorunları (teknik dayanışma)
- 10- Strüktürel çözümler.

BİRİNCİ ÖDÜL

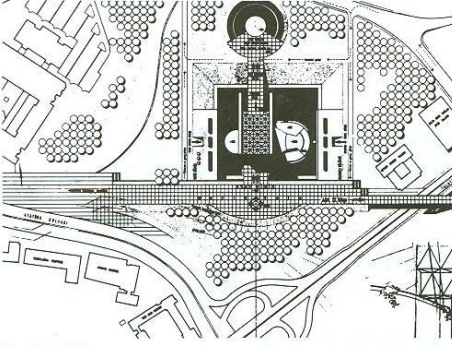
SEMRA UYGUR - ÖZCAN UYGUR

JÜRİ RAPORUNDAN

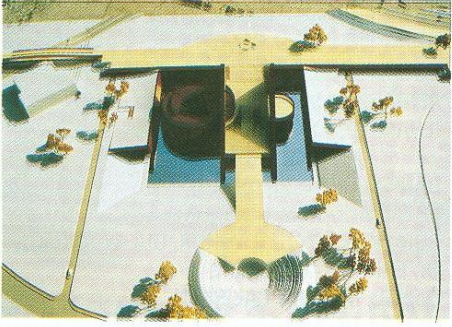
- "... Kuvvetini belki de basitliğinden alan özgün bir ana fikir etrafında gelişen bir proje olarak dikkati çekmiştir.

- Ankara'nın iki önemli nirengi noktası olan Kale ve Anıtkabir'i birleştiren ve arsa içinden geçen kısa, önemli ve etkili bir mimari eleman olarak, ana giriş holü yerleştirilmiştir.

3. boyuta da dinamik formu ile yükselen bu mekan,

Vaziyet Planı

kompleksin simgesi olarak Ankara'nın prestij aksı olan Atatürk Bulvarı'na önemli bir katkı getirecektir.

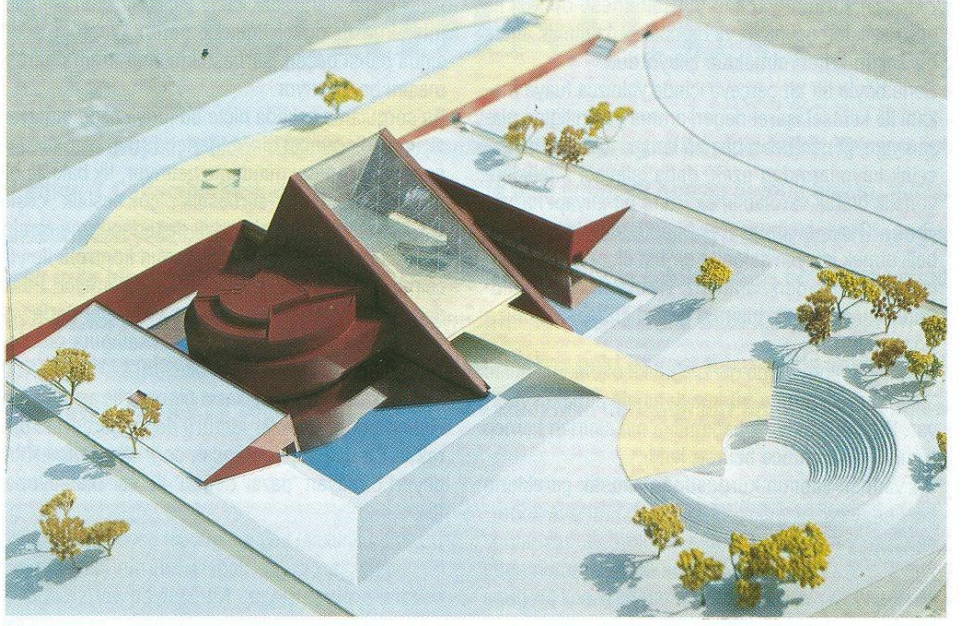
- Bu geniş, çekici ve toplayıcı kentsel mekandan, bir yandan Konser Salonuna, diğer yandan küçük konser salonuna geçilmektedir. Her iki solana da hizmet veren idari ve teknik bölümler, salonların gerisinde, kompozisyonda öne çıkmayan bloklara yerleştirilmiş ve salonla irtibatlandırılmıştır.

- Programın farklı öğelerinin, işlevlerine uygun ana biçimler içinde birbirlerine eklenerek kompozisyonun teşkili, her öğenin kendi içinde istendiği gibi gelişebilmesine olanak sağlayan açık bir şema ile ortaya koymaktadır.

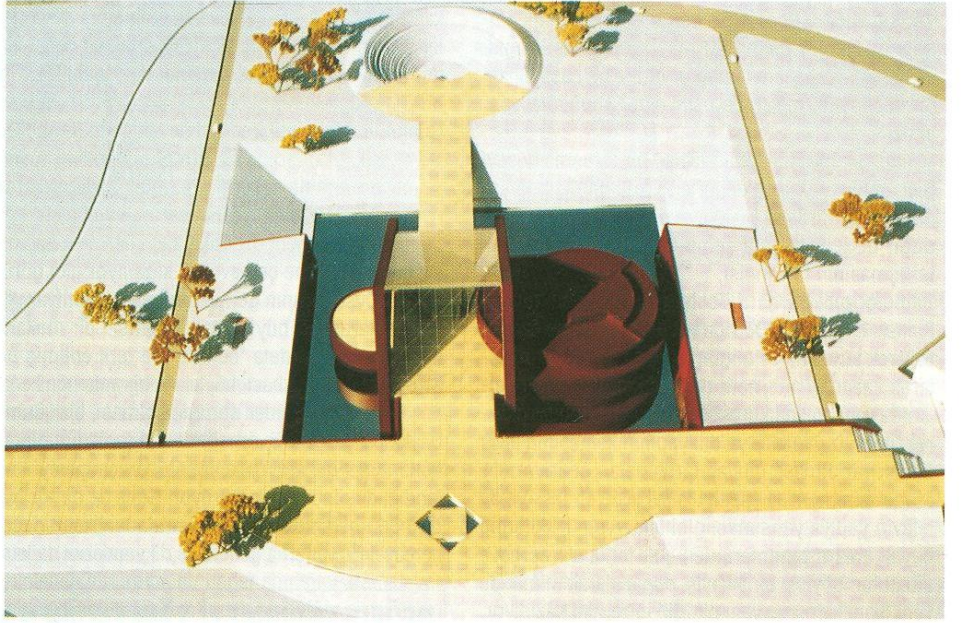
- Proje belirli bir zaman kesimi için geçerli olabilecek bir tasarım dili ile ele alınmış bir yapıdan çok, kent ölçeğinde zamanla eskimeyecek bir simgesel davranış ortaya koymuş ve bu tutumu ile öne çıkmıştır. Tüm bu üstün niteliklere karşılık:

Giriş mekanına yükseltilmiş bir yaya mekanından girilmesi ve sonra bu kattan devamlı inilerek diğer bölümlere geçilmesi, dolayısı ile tüm kompleksin bulvara nazaran çok gömülmüş olması inandırıcı bulunamamıştır. Yapının tüm olarak yükseltilerek gömülü kalan bölümlerin doğal ışığa kavuşturulmasının, yapıya değer kaybettirmeyeceği, aksine değer kazandıracacağı kanaatine varılmıştır.

Büyük konser salonunun iç düzenlenmesinde gerek akustik, gerekse görsel bakımlardan sakıncalar olduğu üzerinde durulmuş; salon içindeki yüksek sağır duvarlar eleştirilmiş; orkestra arkasındaki bölü-

Maket

mün kullanım şekli anlaşılammıştır.

Büyük salona hizmet veren çalışma odaları, idari birimleri ve vb. bölümlerin sadece bir noktadan büyük salon bölümüne bağlanmaları yeterli bulunamamıştır.

Proje 4-3 oy çokluğu ile 1.ödüle seçilmiştir.

1. ÖDÜL, JÜRİ TAVSİYİ RAPORU

1-Yapının oturduğu zeminin doğal zemine mümkün olduğu kadar yaklaşacak şekilde, yapının yükseltilmesi;

2- Bu amaçla, giriş mekanının dahi mümkün olduğu kadar doğal kota yaklaştırılması imkanlarının araştırılması;

3- Giriş mekanından büyük salona girişlerin kısmen inerek, kısmen çıkarak ulaşılma imkanlarının araştırılması;

4- Büyük salonun biçiminin ve iç düzenlemesinin rapordaki eleştiriler gözünde tutularak geliştiril-

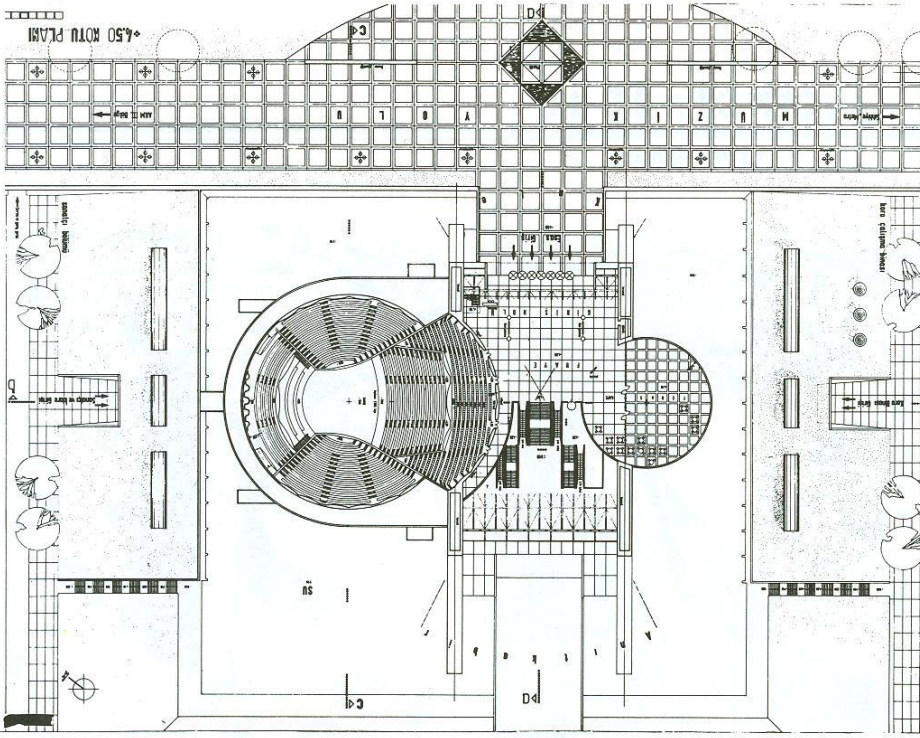
mesi,

5- Büyük salona hizmet veren sahne arkası bölümlerin sahne ile rahat ilişkilerin kurulması;

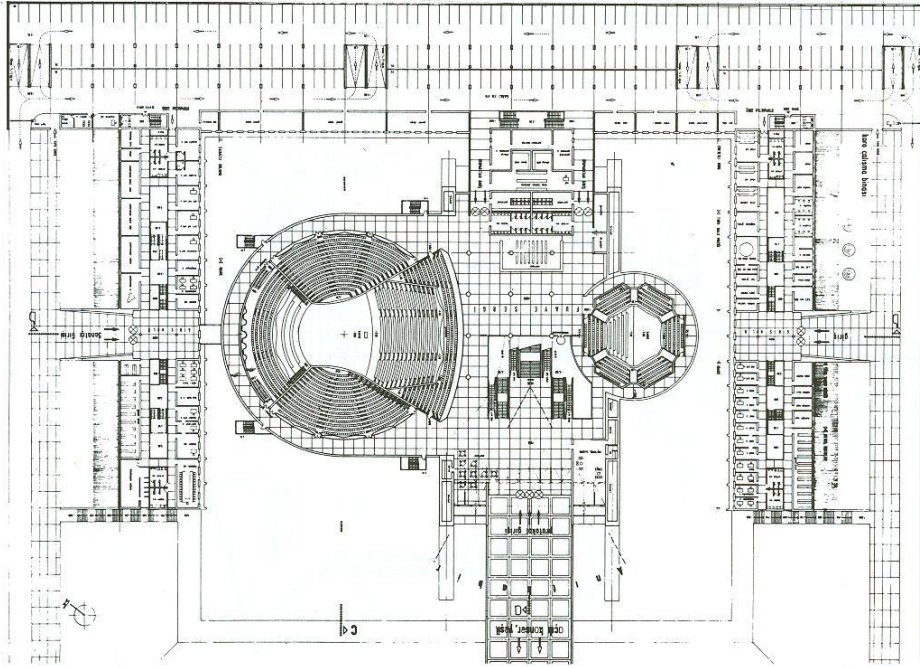
6- Yan bloklardaki çalışma mekanlarının doğal ışıktan yararlanmalarının sağlanması;

7- Vestiyer düzeninin ıslahı;

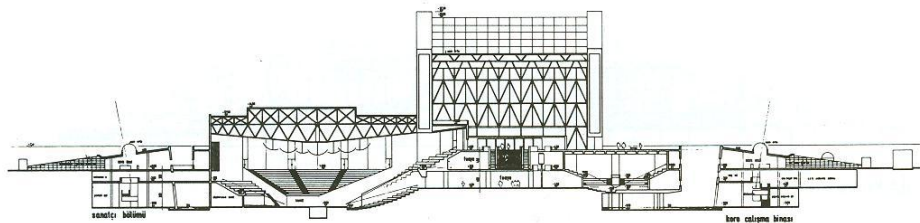
8- Protokol girişinin araba ile ulaşımının, yapıya girildikten sonra genel izleyici mekanlarından bağımsız olarak protokol locasına ulaşımının sağlanması.

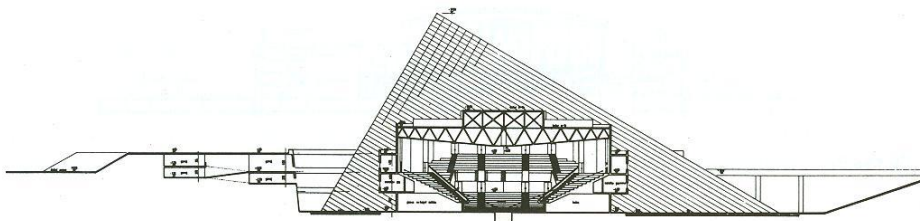
Plan

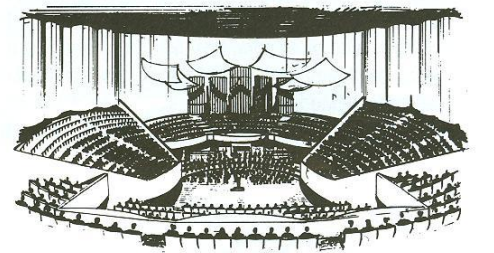
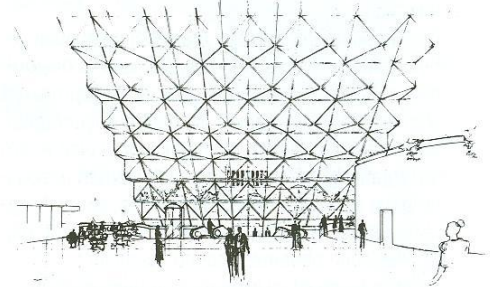
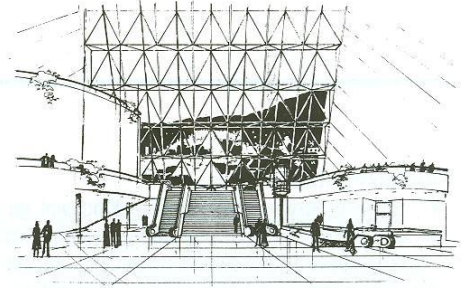
Plan

BB Kesiti

CC Kesiti

Perspektif

MİMARİ AÇIKLAMA RAPORU'NDAN:

- "Bu öneri Atatürk Kültür Merkezi" bölgelerini bütünleştiren bir adım olarak düşünülmüştür."
- "Atatürk Bulvarı'ndan Anıtkabir'e perspektif veren tek açık alan olan yarışma alanında toprak, su ve yeşille kaynaşan (ve bu görüntüyü zedelemeyen, yapıyı da kaybetmeyen) bir müzik merkezi yaratılmıştır."
- "Salonlar ve fuaye, kompleksin diğer birimlerince ve toprakla çerçevesiz bir krater gölünün içinde korunmaya alınmıştır. Bu koruma akustik ve görsel bir koruma olmakla birlikte fuaye ortadan yükselir, Anıtkabir ve kale'nin karşılıklı söyleşiğine katılırlar." Konser Salonu ana kitlesi krater gölünün içinde olmakla birlikte "Ben Buradayım" dercesine basını kaldırır. Su ile çevrelenen yapının görsel etkisi yansımalar ile güçlenir."
- "Tasarladığımız müzik merkezi Anıtkabir ile Kale'nin bilinçli söyleşisini farketiren ve söyleşiye katılan anlamlı bir kentsel mekandır."